

УДК 711

Смаль М.В., Кошель М.С,
Луцький національний технічний університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

Наведенні необхідні заходи з реалізації державної політики, які дозволять забезпечити сталий розвиток населених пунктів.

Ключові слова: *уповільнений розвиток, демографічна ситуація, реструктуризація підприємств, розвиток інфраструктури, структурна перебудова.*

На сьогодні розвиток населених пунктів України характеризується значними відмінами в рівнях їх соціально-економічного розвитку, неузгодженістю ряду законодавчих та нормативно-правових актів з містобудівним законодавством, недостатньо чітко визначеною загальнодержавною стратегією. Спостерігається надмірна концентрація населення і виробництва у великих містах, неефективний, уповільнений розвиток більшості середніх і малих міст, селищ і сіл. Це є наслідком надмірного втручання держави до регіональної політики протягом довготривалого періоду, що призвело до значних територіальних диспропорцій економічного розвитку країни, суттєвих недоліків в територіальній організації суспільства, в системі поселень. Це призвело до погіршення демографічної ситуації в країні, стану зайнятості, зниження якості життя населення, певною мірою зумовило занепад сільської місцевості.

Розвиток населених пунктів – це соціально, економічно і екологічно збалансований розвиток міських і сільських поселень, спрямований на створення їх економічного потенціалу, повноцінного життєвого середовища для сучасного та наступних поколінь на основі раціонального використання ресурсів (природних, трудових, виробничих, науково-технічних, інтелектуальних тощо), технологічного переоснащення і реструктуризації підприємств, удосконалення соціальної, виробничої, транспортної, комунікаційно-інформаційної, інженерної, екологічної інфраструктури, поліпшення умов проживання, відпочинку та оздоровлення, збереження та збагачення біологічного різноманіття та культурної спадщини.

За рахунок розвитку населених пунктів зменшуються обсяги капітальних вкладень в їхній розвиток і житлове будівництво, введення в експлуатацію нових та відремонтованих жилих будинків. Показник середньої забезпеченості житлом в Україні у 2 – 2,5 рази менший, ніж у західноєвропейських країнах.

Водночас спостерігається тенденція збільшення загальної площі територій населених пунктів. При цьому землі використовуються нераціонально. Значні площі зайняті під складування відходів виробництва, під сміттєзвалища тощо. Здебільшого неефективно використовуються землі, відведені під об'єкти промисловості, транспорту, енергетики, а також землі рекреаційного призначення. Через недостатність коштів державного та місцевих бюджетів майже припинено розроблення і коригування генеральних планів населених пунктів, іншої містобудівної документації, яка є основою для вирішення питань щодо забезпечення раціонального використання територій.

Основними причинами, що перешкоджають забезпеченню збалансованому сталого розвитку населених пунктів, є нестабільність соціально-економічних умов у державі на перехідному етапі, відсутність науково обґрунтованої, чітко визначеної стратегії її сталого розвитку, ефективного реформування економіки та її державного регулювання, недосконалість правових, організаційних, економічних засад діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, фізичних і юридичних осіб щодо формування повноцінного життєвого середовища.

Тому, необхідно запровадити певні заходи з реалізації державної політики щодо забезпечення сталого розвитку населених пунктів.

1. Забезпечити раціональне використання природних ресурсів. Для цього потрібно розробляти загальнодержавні, регіональні та місцеві програми, які визначають цілі, завдання, джерела і обсяги фінансування, терміни та виконавців комплексу відповідних заходів. Для забезпечення раціонального використання земель населених пунктів і прилеглих до них територій відповідно до законодавства вживати заходи для прискорення земельної реформи (з урахуванням обмежень стосовно земель, які не підлягають приватизації), приватизацію земель здійснювати на основі затвердженої містобудівної документації, впроваджувати та удосконалюються системи землекористування.

Для раціонального використання мінеральних ресурсів, особливо тих, джерела яких в прилеглих до міста територіях виступають як база для розвитку містоформуючих виробництв, експортних виробництв тощо, забезпечувати максимально повне використання відходів промислового виробництва, вторинної сировини.

2. Поліпшити соціальні умови життя населення. Необхідно удосконалювати рівний доступ до соціальних послуг усіх верств населення, розробляти та реалізувати загальнодержавні, регіональні та місцеві програми поступового реформування системи соціального обслуговування, забезпечувати розвиток мережі закладів та установ дошкільного виховання, освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури і відпочинку з дотриманням

нормативних показників соціальних стандартів та з урахуванням місцевих соціально-економічних і демографічних умов.

3. Забезпечити населення житлом. По-перше, потрібно удосконалити систему інвестування житлового будівництва. По-друге, важливим етапом буде впровадження прогресивних архітектурно-планувальних, конструктивних та інженерних рішень у проектуванні жилих будинків з метою підвищення їх експлуатаційних якостей, зменшення вартості будівництва. По-третє, здійснити структурну перебудову та переорієнтацію виробничої будівельної бази на спорудження житла з використанням енерго- і ресурсозберігаючих технологій, застосуванням місцевих будівельних матеріалів та ефективних конструкцій. Все це допоможе забезпечити населення житлом, поліпшити умови його проживання та сталого функціонування житлово-комунального господарства.

4. Удосконалити виробничу інфраструктуру. Важливим етапом для цього буде здійснення структурно-технологічної перебудови промисловості населених пунктів та її технічне переоснащення, а також розробка заходів щодо фінансового забезпечення сталого розвитку населених пунктів за рахунок довгострокових кредитів комерційних банків, активізації діяльності інвестиційних фондів, переходу від сертифікатної до грошової приватизації. За рахунок впровадження раціональних планувальних рішень під час їх нового будівництва або реконструкції можна здійснити ущільнення та зменшення площі територій промислових, комунальних та складських об'єктів.

5. Розвинути транспортну інфраструктуру. За рахунок удосконалення вулично-дорожньої мережі, зменшення витрати часу на перевезення пасажирів і вантажів з урахуванням розташування систем розселення та основних місць застосування праці, інших місцевих умов. Необхідно забезпечити розвиток пасажирського транспорту загального користування (насамперед енергозберігаючих, безпечних, екологічно чистих видів, зокрема електротранспорту), а в містах з населенням понад 1 млн. чоловік – метрополітену, швидкісного трамвая тощо. Для розвитку транспортної інфраструктури потрібно передбачити створення при проектуванні, будівництві та реконструкції вулично-дорожньої мережі смуг для велосипедного та пішохідного руху, а також умов для пересування маломобільного населення.

6. Розвинути інженерну інфраструктуру. Щоб цього досягти потрібно підвищити рівень забезпеченості населених пунктів (особливо малих міст, селищ і сіл) централізованими системами газопостачання, водопостачання і каналізації, особливу увагу приділити реалізації заходів першочергового забезпечення централізованим водопостачанням сільських населених пунктів, які користуються привізною водою, удосконалити структуру паливно-енергетичного балансу населених пунктів з урахуванням регіональних ресурсів

енергозабезпечення, в тому числі альтернативних видів рідкого та газового палива, з використанням нетрадиційних та відновних джерел енергії (геліопаливних, вітрових, геотермальних тощо).

Для забезпечення сталого розвитку населених пунктів формування повноцінного життєвого середовища у населених пунктах включатиме:

- здійснення заходів щодо поліпшення екологічного стану територій населених пунктів, захисту їх земель від ерозії, селів, зсувів, підтоплення, заболочування, вторинного засолення, забруднення відходами виробництва, хімічними, радіоактивними речовинами;

- раціональне використання природно-ландшафтних комплексів міст та приміських територій, провадження роботи щодо їх збереження та відтворення, здійснення упорядження та озеленення вулиць, майданів, територій громадського призначення, житлової забудови;

- здійснення заходів щодо охорони і реставрації пам'яток історії та культури, архітектури та містобудування, палацово-паркових, паркових і садових комплексів, природних заповідників, з пристосуванням пам'яток у необхідних випадках до сучасних функцій і потреб;

- використання підземних просторів населених пунктів для будівництва пішохідних переходів, гаражів, транспортних мереж, об'єктів культурно-побутового обслуговування, комунально-складських об'єктів тощо.

Не потрібно забувати про природні явища та їх вплив на розвиток населеного пункту. Для захисту від несприятливих природних явищ, запобігання виникненню техногенних аварій та ліквідації їх наслідків необхідно створити системи завчасного виявлення передумов аварій і катастроф; здійснити заходи щодо запобігання та захисту від несприятливих природних явищ і техногенних процесів; під час розроблення генеральних планів населених пунктів, іншої містобудівної та проектної документації з урахуванням природних і техногенних умов забудови передбачати містобудівні та інженерно-технічні рішення, спрямовані на забезпечення експлуатаційної надійності будинків і споруд, захист населених пунктів від впливу несприятливих природних явищ і техногенних процесів.

Висновок. Уповільнений розвиток більшості середніх і малих міст, селищ і сіл призводить до погіршення демографічної ситуації в країні, стану зайнятості, зниження якості життя населення. Для забезпечення збалансованого сталого розвитку населених пунктів потрібно поліпшити соціальні умови життя населення, забезпечити раціональне використання природних ресурсів, удосконалити виробничу, транспортну а також інженерну інфраструктуру. Тільки після впровадження цих заходів ми зможемо підняти показник середньої забезпеченості житлом в Україні до рівня західноєвропейських країн.

Список використаних джерел

1. Бабець І. Напрями удосконалення державного стимулювання інноваційного розвитку економіки малих міст //Стратегічні пріоритети. - 2009. - № 1. - С. 182-188.
2. Бабченко Р.П. Екоосвіта в інтересах збалансованого розвитку промислового міста //Екологічний вісник. - 2009. - № 2. - С. 26
3. Бакалова Л. Сталий розвиток міст: участь громадськості //Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. - 2008. - № 2. - С. 223-230.
4. Бойко-Бойчук О. Категорія державне регулювання розвитку міст: зміст, визначення // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. - 2007. - № 4. - С. 307-320
5. Бойко-Бойчук О. Реформа місцевого самоврядування в Україні з позицій розвитку міста як цілого: теоретико-методологічний аспект/ О. Бойко-Бойчук // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. - 2008. - № 3. - С. 131-140
6. Бойко-Бойчук О. Типологічний простір проблем розвитку міст //Вісник Національної академії при Президентові України. - 2008. - № 4. - С. 146-154
7. Бойчук-Бойко О. Типологізація механізмів державного регулювання розвитку міст //Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. - 2008. - № 2. - С. 124-133

АННОТАЦИЯ

Аннотация: В данной статье наведены необходимые меры по реализации государственной политики, которые позволят обеспечить устойчивое развитие населенных пунктов.

Ключевые слова: замедленное развитие, демографическая ситуация, реструктуризация предприятий, развитие инфраструктуры, структурная перестройка.

ANNOTATION

Abstract: In this article, prompting the necessary measures for the implementation of public policies that will ensure sustainable development of human settlements.

Keywords: slow development, demographic situation, restructuring, infrastructure development, restructuring.